

Розділ 2. ТВОРЧИЙ УЧИТЕЛЬ-ПРОФЕСІОНАЛ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ ТА ПОРІВНЯЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

© 2009

Гуральник Н.П.

ФІЛОСОФСЬКІ ПІДХОДИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО АСПЕКТУ РОЗВИТКУ ФОРТЕПІАННОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ ХХ СТ.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Усвідомлення останнім часом цілісності світу породило звернення наукової думки ХХ століття до відповідного філософського осмислення, є певним етапом історичного розвитку людства, насичення світосприйняття новими ідеями та формування сучасної наукової свідомості. Власні концепції мислителів відбудовувались з урахуванням наукової поваги до філософської думки минулого, їх єдності та взаємозбагачення у поглядах на світ, істину, людину та процес їх пізнання й практичного засвоєння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В історії формування світогляду українських філософів, діячів культури відбувався вплив змісту розвитку європейської філософської думки, який реалізовувався через особисте знайомство з мислителями та їх вченнями, отримання освіти в Європі, перебування у відповідних соціальних умовах тощо.

Формулювання цілей статті... Мета роботи – визначити та представити основні витoki філософського пізнання, зокрема українського, зміст яких спрямовує усвідомлення проблеми розвитку педагогічного аспекту української фортеп'яної школи. Вивчення та аналіз основних постулатів української філософії ХХ століття довели, що їх розвиток не ізольовано від європейської філософської думки. Це створювало умови для розкриття цілісної картини філософських суджень багатьох мислителів у їх суперечностях та взаємозв'язках. На шляху до досягнення визначеної мети намічено розв'язання завдань щодо педагогічно цінних, школотворчих філософських ідей, а саме тих, що: 1) демонструють повагу до людини, 2) забезпечують передачу суспільно-історичного та особистісного досвіду наступним поколінням, 3) формують аксіологічне ставлення до суб'єктів діалогової (полілогової) взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження... Філософським позиціям, що характеризували ХХ століття, передували ідеї, які панували протягом попередніх століть і вплинули на розвиток сучасної педагогічної думки. Так, набули філософського осмислення і розвитку концепції саморозвитку природи, гуманістичні ідеали, антропологічні підходи до пізнання людини як вищої істоти в природі, її унікальності, індивідуальної самобутності; суспільно-історичної, активної практичної діяльності людини, самоцінності її буття, свободи творчості, могутності людського розуму; теорії екзистенціалізму, ірраціоналізму, інтуїтивізму, позитивізму, прагматизму, герменевтики тощо.

Для визначення нами власної філософської позиції, обґрунтування теоретичної концепції та розкриття педагогічного аспекту розвитку української фортеп'яної школи було розглянуто методологічно значущі філософські системи, ідеї та окремі погляди, усвідомлено їх результати для досягнення мети.

Діалектичні погляди саморозвитку природи висував І.Кант; Й.Фіхте обґрунтував ідею неперервності світу, яку базував на принципах практичного розуму; Ф.В.Й. Шеллінг висував ідею примирення кінцевого та безкінечного, вважаючи основоположною метаморфозу полярностей, вбачав в інтуїції єдність свідомого та інтелектуального; А.Шопенгауер відкидав об'єктивний світ, наукове мислення, залишаючи суб'єктивно-ідеалістичну інтерпретацію пізнання.

У ХХ столітті відбувалась психологізація філософських ідей, вбачання рушійними силами розвитку (за З.Фрейдом) бажання людини, її інстинктів. Ідеї інтуїтивізму висловлював А.Бергсон, вважаючи шляхом до істини прояв інстинкту, що у разі сполучення з інтелектом утворює інтуїцію, яку розглядав як форму пізнання. К. Юнг покладався на свідомість, яка здатна спрямовувати психічну діяльність людей, йдучи до розуміння природи та її виявлення через „несвідоме”. Ствердження пізнавальної чистої свідомості визначає філософію Е.Гуссерля [4], який психічні переживання ототожнював з онтологічними елементами, дотримувався гуманної філософії, в якій простежувалася перевага психічних здібностей над силами розуму людини [1; 5].

Розглядаючи принцип історизму в європейській філософії, переконаємось у розмаїтті його тлумачень і поглядів щодо сутності: Ф. Шеллінг визначав винятковість особистості; М.Хайдеггер переконував у “скінченності” людини; К. Ясперс розкривав “приреченості” людства на спільну долю, тобто майже всі своєрідно визнавали принцип історичності. Історичний компонент існування людини висували А.Адлер, А.Камю, Е.Фром. Інакше її вбачав П.Сартр, який відмітав історичну пам'ять, тим заперечував минуле [7].

Розглянуті проблеми розвитку, історичності у філософській думці не дають повного розуміння того, як в ній розглядаються питання передачі людського досвіду, інших видів надбання прийдешнім поколінням. А.Шопенгауер (у своїй “Свободі воли и нравственности”) взагалі відкидав існування традиції, можливості передачі досвіду від наставників до учнів.

Це спонукає до з'ясування позицій філософів щодо розуміння раціональної та ірраціональної сутності людини, її існування в суспільстві, усвідомлення свободи духу, творчої активності, аксіологічності суб'єктів у

вольовій взаємодії, спільній творчій діяльності.

Антропологічні, гуманістичні підходи у розкритті аксіологічності людини були притаманні філософії І. Канта, який обстоював ідеї глибокої поваги у ставленні один до одного, обміну багатством внутрішнього світу рівноправних суб'єктів спілкування (надання провідного значення суспільному розвитку характерне і філософії А.Адлера, Е.Фрома, що перегукуються із соціально-екзистенційними поглядами К.Маркса).

Апелюючи до інтелігенції з новою світоглядною орієнтацією, Ф.Шлейєрмахер звертається до її внутрішнього світу, вбачаючи в ірраціоналізмі духовну силу. У філософії визначення духовності спирається на сутність духу як поняття, його цінність, що означає активне, мисляче відмінним від матеріального, природного, що впливає на свідомість (Н.Гончаренко, Д.Дубровський, В.Іванов, С.Пролєєв). Висували ідею свободи М.Монтень, Й.Фіхте, Ф.Ніцше, М.Хайдеггер. За принципом “надлюдини”, запропонованим Ф.Ніцше, стверджувалась ідея застосування сильних дій [7].

З огляду на особистість Ф.Новаліс цікавим для пізнання вважав лише її універсальну, неповторну індивідуальність. У філософії Ф.Шеллінга у примиренні суб'єктивного і об'єктивного надається перевага першому, предметом особливого “ірраціонального пізнання” є “творчий акт”, а в інтуїції вбачав єдність свідомого та інтелектуального (яка притаманна, на думку філософа, лише обдарованим особам). К.Юнг (у праці “Структура психіки та процес індивідуалізації”) аналізував творчість через джерела “несвідомого”. Не заперечували філософи набуття людиною досвіду, естетичного пізнання світу, спрямування психікою процесу творчості (А.Бергсон, А.Камю, Й.Фіхте, К.Юнг) [7; 9].

Аналізуючи принципи європейської філософської думки, які розвивались складними, неоднозначними шляхами, варто окреслити деякі з них, що мали вплив на розвиток сучасного методологічного мислення. Гуманістичні ідеали (І.Кант, К.Маркс, Е.Гуссерль) визначають людину природною істотою і водночас – суспільною, здатною до активного перетворення природи і власного життя. Гуманістична концепція суспільно-історичного розвитку та предметно-практичної сутності людини заснована на ідеї вільної, універсальної індивідуальності, її творчої активності, обміні багатством внутрішнього світу, глибокої поваги у ставленні один до одного рівноправних осіб з метою міжособистісного спілкування.

Через переплавлення різних ідей на власному національному ґрунті у відповідних історичних, соціально-економічних умовах з урахуванням культурних традицій розвивалась філософська думка в Україні. Ця невід'ємна частина історичної свідомості відображала процеси розвитку суспільства як особливої форми національної культури у взаємозв'язку з релігійною, науковою думкою, освітою. Філософським змістом наповнені твори вітчизняних мислителів (Д.Заточник, В.Мономах, Д.Паломник, К.Туровський), що були орієнтовані на людяність. В них домінували енциклопедичність знань, просвітництво, повага до розуму і таланту, висвітлювались ідеї набуття мудрості через знання, пошук правди, втілення їх в практику, намагання досягнути культуру свого та інших народів і, що особливо цінне для розвитку педагогічного аспекту української фортепіанної школи, потреба передавати набуте своїм нащадкам [1; 5; 8].

Коротко згадуючи ідеї духовної культури України, відзначимо, що “герої духу” старовинних писань навчали не лише словом, а власним життям, розвиваючи ідеали гуманізму, історичної самосвідомості, патріотизму, вітаючи соціально-економічний прогрес, який сприяв розвитку культури та освіти. Фундатори прогресивних думок (Ю.Дрогобич, С.Оріхівський, П.Русін) ставили людину не лише часткою космосу, вінцем природи, а й господарем її, творцем себе через причетність до божества. Так, С.Оріхівський вважав людину самодостатньою цінністю, від якої залежить її власне високе призначення. Через діяльність братств, українського козацтва активно захищались позиції українського православ'я (І.Вишенський, С.Зизаній, З.Копистенський, М.Смотрицький), визначалася висока духовність людини [1]. Розвиток друкарства, шкіл вищого типу були вірним шляхом поширення освіти в Україні. П.Могила (автор християнського акуменізму в межах України), І.Гізель, Ф.Прокопович звертаються до мистецтва, відстоюють думку професійного ставлення до освіти (в Києво-Могилянському колеґіумі в навчанні з'являється музика). У філософській думці простежується перевага умосяжного освоєння світу над чуттєвим, інтелектуальне пізнання над дискурсивним, акцентується увага на самосвідомості [5; с. 227].

Визначальний внесок у прогресивний розвиток філософської думки в Україні мав Г.Сковорода з відомим принципом тотожності щастя та істини. Мета його етико-антропологічних вчень – моральне удосконалення, духовне зростання особистості, яка здатна зробити власний вільний вибір, виховувати в собі волю. Предметом його вчення було саме життя, спрямоване на самопізнання людиною свого “внутрішнього світу”, емоційно-вольового ества й духу, розкриття могутності серця, з якого “виростають думки”, прагнення, “почування” задля ідеалу – щастя. Його діалектичне вчення спирається на визнання сукупності “нерозривності” природи та “незлитість” її, що складає природу як Божество. Мислитель визнавав єдність трьох світів (макрокосмосу, мікрокосмосу та символічного світу Біблії), де людина – активний творець, ініціатор взаємодії із мікрокосмосом, якій необхідно знайти у житті власний унікальний, неповторний спосіб життя у вдячності, гідності, без заздощів із стимулом до спілкування з іншими, із взаємоповагою, ґрунтуючись на “мистецтві життя”. Доміnantні ідеї його вчення: антеїзм (“сродність” людини із світом), екзистенціалізм (орієнтація на унікальність особи), кордоцентризм. Плуралізм та діалогічна гармонійність буття стали класичними для подальшого розвитку української

філософської думки, в якій поєднані мудрість “вчителя” життя, способи світобачення і світовідношення, цілісність серця, розуму і вчинку [6].

На розвиток філософських ідей ХХ століття в Україні вплинув університет св. Володимира, відкриття духовної академії (на теренах Києво-Могилянського колегіуму після з'єднання міністерства народної освіти з духовним відомством), де приймалися та розвивалися, отримували певну трансформацію західноєвропейські філософські ідеї. Так, П.Лодій розглядав почуттєву сферу і раціональність у єдності, критерієм істини визначав несуперечливість думок людської спільноти, що досягалося розумом і досвідом. І.Рижський, відстоював первинність матерії відносно свідомості, чуття визначав зовнішнім сприйняттям, а розум – внутрішнім. І.Шад висував ідеї свободи, гідності, теоретичне пізнання будував залежно від руху ідей, процесу їх розкриття, тим стверджуючи прогрес розвитку людей. О.Новицький обстоював розумну свідомість, послідовність і стрункість розвитку думки, закликаючи до вічних, неперехідних ідей, присвячуючи життя розкриттю істини, стверджуючи сподвижництво, безкорисливість і велич людських характерів, вбачаючи єдність у спільності об'єктів – світу і Бога, а відмінність – у способах сприйняття, формах знання на рівні достовірності за умов вільності і самостійності мислення [1, с. 283-286; 5]. На цій всеєдності розкриваються і філософські позиції М.Бердяєва, С.Гогоцького, П.Флоренського, П.Юркевича.

Необхідно відзначити, що П.Юркевич висував концепцію “філософії серця”, де головне онтологічне і гносеологічне навантаження має використання не поняття, а ідеї, без якої він не уявляв розкриття суті людини, пізнання себе і буття. Його філософія (єдності світів: “ноуменального”, ідеального з вічною правдою; “реального”, царства розумних істот та “феноменального”, примарного існування тілесності) є цілісною антропологічною концепцією з оригінальним поглядом на людину як індивідуальність із серцем як скарбницею, носієм тілесних сил, центром духовності, пізнання, морального життя. Тобто, він винайшов для серця глибокі душевні стани, які недоступні раціональному розуму, виклав їх у законі про душевну діяльність, де пропонував не покладатися лише на силу розуму, прагнучи довести цим, що ці душевні стани надані людині “готовим порядком”, Богом установленим [10]. С.Гогоцький, який послідовно проводив ідею історизму, надає періоди розвитку філософської думки, активної свідомості, поступовості змін у певному родовому житті, русі вперед із зберіганням вічного, незмінного. Він вважав, що пізнання – це потік безперервний, процес єдності індукції і дедукції. Свої думки він викладає з позицій концепції двох істин – віри і розуму, де віра є опорою розуму; основи світопізнання шукає у розвитку культури, науки, освіти. В його теорії розкриття істини пізнання здійснюється у три взаємопов'язані етапи: чуттєвої свідомості, діяльності уяви і мислення. Успіх процесу, досягається у гармонії мислення і буття із ствердженням незмінної вічної істини [1, с. 286-289].

Так, до початку ХХ століття в Україні філософська думка включала великий спектр теорій, ідей, поглядів, що ставила її нарівні з іншими європейськими культурами. Українські філософи демонстрували толерантне ставлення до різних течій з позицій конструктивної критики, розвиваючи своє світобачення духовного, матеріального, соціального буття у діалозі (В.Горський). Це відкрило широкий простір для подальшого розвитку суспільства, науки, мистецтва, високої особистої духовності.

На початку складного і суперечливого ХХ століття в українській філософській думці (як і європейській) стверджуються нові філософські ідеї, простежується тенденція до психологізації філософської думки (О.Гіляров, М.Грот, О.Козлов, В.Лесевич, Г.Челпанов). На перші позиції виходять ідеї її узагальнення, розкриття світогляду людини через сукупність позитивного знання (В.Лесевич); ідеї духовної субстанції, єдності сукупних станів свідомого суб'єкта, які існують лише в ньому самому (О.Козлов); сприйняття всесвіту живим організмом (рослини, планети мають душу), в якому все закладено в природі духу, як множинній системі, і, водночас, єдиній; покладання свідомості в основу світу як першоджерела самої себе, що не існує вічно. Вона, індивідуальна свідомість, залежить від інших свідомостей (О.Гіляров). Паралельний розвиток фізичних та психічних явищ пізнається за допомогою внутрішнього та зовнішнього споглядання, що складають досвід людини, з об'єктивною теоретичною основою “речі у собі” (простежується продовження ідей І.Канта). В науці за допомогою знань розкривається, пояснюється те, що є предметом віри, т. б. стверджується існування об'єктивної реальності (Г.Челпанов).

Українській філософії був притаманний романтичний погляд на людське буття. Романтизм І.Котляревського (його демократичні ідеї народності, утвердження духовних сил народу), П.Гулака-Артемівського, Г.Квітки-Основ'яненка (через правду народу, творця і провідника культури). М.Максимович усвідомлював філософію наукою історичною, яка має завершувати, узагальнювати остаточне пізнання всіх предметів. Він відчував український народ носієм, володарем мистецтва, ставив його в один ряд з європейським. Високою національною самосвідомістю відрізнявся М.Шашкевич, який відстоював принцип бездержавних народів. У проблемах творчості на перше місце виводив мову, в якій вбачав глибокий ідеальний та ірраціональний зміст. Велике значення він надавав інтелекту як факторові пізнання, вірив в етичний розум, добро і красу. Ці українські мислителі стояли на рівні розвиненої європейської філософської думки.

Синтез ідей романтизму і народності в єдності соціально-політичного буття, національного визначення, творчості простежується в думках діячів Кирило-Мефодіївського братства, програмні документи для якого

написані професором київського університету М.Костомаровим. Його ідеї спиралися на історіографічні позиції розвитку народу, культури і ґрунтуються не на позиціях держави, а на “діяннях людей у певних спільнотах та асоціаціях”, де вони проявляють себе як у живій стихії історії (державна – форма, що живиться народом як змістом). Він вбачав в українському народі індивідуальність, обстоював його самобутність, схилився до ідеалізму, демократії, принципу рівності, в чому велику роль надавав науці, освіті. Відома українська концепція простежується у філософії П.Куліша. Не відхиляючись від ствердження вільного “царства Божого”, як джерела свободи, він розкривав ідею високої культури в Україні, яка має стверджуватись лише за умов сприйняття досягнень інших культур світу. В антропологічній філософії Т.Шевченка центром буття, всього світу і природи, історії розвитку всіх сфер людської культури визначено людину. Його патріотизм сприймається справжньою мірою любові до людини, де минуле існує в ідеалах традиції, що співзвучали з його ідеалами суспільної справедливості.

Романтизм філософських ідей вплинув на діяльність діячів культури України (В.Антоновича, В.Грінченка, М.Драгоманова, П.Чубинського, Л.Українки, В.Винниченка, І.Огієнка), які доклали багато зусиль для ствердження національної свідомості, історіософських, соціально-політичних концепцій, спрямованих до збереження народної традиції, мови, культури, подальшого розвитку у нових реаліях [3].

У філософії ХХ століття визначними особами, вчення яких набули методологічного значення та мали безпосередній вплив на педагогічну думку в Україні, були М.Бердяєв, М.Лоський, П.Флоренський, С.Франк.

Так, П.Флоренський вважав, що життя себе знищує під знаком тотожності, уникнення її уможлиблює відродження, становлення особистості; істина стає можливою завдяки раціональній інтуїції, яка рухається від вищого до нижчого, “від цілісності до безмежжя підпорядкованої кількості частковостей”, які можливі поза земного існування, а ми маємо “множинність істин, частинки істин...”. Він відстоював онтологію внутрішнього зв'язку всіх істот, як органічного цілого; за особистість приймав цілу націю, ідеал християнської філософії вбачав не у відчуженні від світу, а в радісному його сприйнятті, що збагачує світ. Умовою цього є християнська філософія ідеї і розуму, концепція особистості, її творчого подвигу.

Вихідним пунктом позитивної філософії С. Франка, що спиралась на європейську освіту, є наявність інтуїції. Він вважав світ пізнавальним, вбачав його єдиним цілим, пізнання якого ґрунтувалося на багатомірності досвіду людини. В.Вернадський обстоював аксіологічність людини, яка займає особливе місце в світі і розвивається у співвідношенні з родовими, соціальними цінностями. Знаковим, крилатим є вислів філософа про мислячу людину, яка є мірою всьому [2]. Самовідтворюючи силу людини відзначав також М. Монтень. Відомі його міркування про життя, яке без перетворюючої сили людини – ніщо, про перетворення її на особистість саме завдячуючи своєму інтелектуальному багатству [8].

Християнський екзистенціалізм М.Бердяєва будується на існуванні суперечки між духом людини – суб'єктом життя і свободи, творчої діяльності та природою – об'єктом, необхідністю, що є пасивна, нерухома (а не поміж ідеальним і матеріальним, психічним і фізичним). Ці суперечності в Дусі долаються любов'ю. Вчення про свободу будується на трьох стовпах: ірраціоналізмі, раціональній свободі, що містить моральний обов'язок, та свободі у любові до Бога. Особливе ставлення відчувається до особистості, яка є творчим єством, де ціле передує часткам, сходження від підсвідомого до свідомого відбувається через свідоме до надсвідомого. Людську цінність він вбачає більшою ніж суспільну, оскільки лише через “екзистенційну” совість окремої людини можливий шлях до істини. Поєднавши європейський та російський гуманізм, М.Бердяєв обстоює абсолютну цінність особистості, її права на абсолютну свободу.

Концепція особистості обстоюється і в інтуїтивізмі М.Лоського, мета якої у можливості абсолютної повноти життя лише у любові до абсолютних цінностей, найвища з яких – Бог, наступна – індивідуальність. Філософ вважав, що реальні об'єкти природи існують у чутті людини, а розум має спонукати до пізнання. Він закликав любити один одного, а серед безособових цінностей виділяв мораль, істину, свободу, красу.

Узагальнюючи викладені філософські ідеї, що мали безпосередній або опосередкований вплив на розвиток культурно-історичних, соціально-освітніх процесів в Україні, простежуємо багатогранність аспектів, теорій, течій, окремих поглядів. Українська філософська думка розкривається у конструктивній критиці, оминаючи грубе виборювання наукових перемог, спираючись на позиції свідомості, шляхом досягнення нового світоглядного рівня розуміння матеріального або духовного буття. Інтелектуальний та культурний рівень дослідників дає широкий простір для розвитку цікавих ідей, індивідуально неповторних проявів у науці, мистецтві, освіті.

Досліджуючи методологічні аспекти творчого розвитку особистості, сучасні дослідники вважають, що ХХ ст. характеризується визнанням антропологізму характерологічною ознакою розвитку культури. До проблем розвитку особистості філософи цього століття ставляться з особливою увагою, досліджуючи питання єдності культурного поля людини, значення комунікативних та семіотичних проблем для творчого саморозвитку особистості та їх діалогічне вирішення у контексті культури. На основі онтологічного розуміння у філософії культури виник новий тип свідомості, такий стиль мислення, який М.Бахтіним названо “гуманітарним”, у соціальних умовах вступає в співбуття (діалог) з нетотожною собі унікальністю “іншого”, особистість знаходить

власну унікальність, відчуває повноту свого життя, може творити духовний світ – світ культури, який М. Бахтін визначає як діалог особистостей.

Ідея діалогу отримує свій розвиток у подальшому філософсько-культурному мисленні ХХ ст. (В.Біблер, Ю.Лотман, М.Каган та ін.), який (діалог. – Н.Г.) став “не відчуженою особливістю сучасної свідомості” (за М.С. Каганом).

Основними проблемами сучасної філософії визнано “самокультивуацію особистості освітньо-культурологічними засобами, розвиток комунікативних можливостей студентів на основі діалогу як методу пізнання істини, пошук нової глобальної парадигми творчості” з урахуванням синергійності як “спів-енергійності іманентних трансцендентних потенцій особистості” (за М.С. Каганом). У сучасному суспільстві вступають у діалог різні наукові, культурні, релігійні традиції для вироблення спільної концепції розвитку людства на наступне століття.

Відзначимо, що в практиці філософського усвідомлення дійсності в сучасних умовах ми відчуваємо вплив плюралізму ідей і поглядів щодо взаємодії розуму і почуття, історичної періодичності та незмінності традиції, визначення аксіології людської сутності. Пізнання світу в цих вченнях розкривається поступово, що поглиблює знання; духовне і матеріальне життя не сприймається тотожним, але є взаємодоповнюваним. Кожній системі осягнення буття належить відповідне місце у людській свідомості. Шляхи пізнання істини визнаються різні, результати ж взаємодіють, створюючи нові проблеми та ідеї щодо їх вирішення; спостерігається цілісність концепцій (антропологічної, гуманістичної), в яких належне місце відводиться ідеї просвітництва, художнього осмислення життя.

Історія розвитку філософської думки зазнала різних підходів до її періодизації. Ми мали на меті аналіз їх змісту для визначення ідейних пріоритетів з огляду на розкриття наукової педагогічної школи, її функції в теорії і практиці музичної освіти. Різні європейські філософи (А.Камю, М.Хайдеггер, В.Шеллінг) визначали принцип історичності, окреслювали панівні філософські ідеї, їх зміст за тривалістю, впливом на наукову думку, мистецтво. Так, А. Камю визначав оригінальні характеристики різних періодів боротьби розуму і почуття в історії, за якими ХVII ст. характеризується віком математики, ХVIII ст. – фізики, ХІХ ст. – біології, а ХХ ст. – “страху”. Українською узагальненою філософською думкою ХХ століття розкривається у двох останніх періодах (з 8-ми періодів загальної періодизації, що охоплює декілька століть, починаючи із становлення філософської думки у Київській Русі), в яких її подано з ознаками модернізму та філософією української діаспори (В.Андрущенко, Л.Губерський, В.Кремень, В.Рибалко, Н.Дяченко, інші) [1; 8].

Ми погоджуємося з філософською думкою ХХ ст., орієнтовану на цілісність ідей, багатовекторність поглядів, антропологічність і демократичність суджень, гуманізм і етичність розгортання, розвитку різних позицій, які характеризуються взаємоповагою їх авторів, конструктивним підходом до вирішення суперечностей, уникненням конфронтації у разі протилежних поглядів на світ та місце в ньому людини.

Щодо педагогічно цінних ідей, виокремлених нами школотворчими, виділено ті з них, які: 1) демонструють повагу до людини, 2) забезпечують передачу суспільно-історичного та особистісного досвіду наступним поколінням, 3) формують аксіологічне ставлення до суб'єктів діалогової (полілогової) взаємодії.

Висновки... У представлених у статті методологічних підходах визначено основні витoki філософського пізнання, зокрема українського, зміст яких спрямовує усвідомлення проблеми педагогічного аспекту розвитку української фортепіанної школи. Вивчення та аналіз основних постулатів української філософії ХХ ст. довели, що їх розвиток не ізольовано від європейської філософської думки. Це створило умови для розкриття цілісної картини філософських суджень багатьох мислителів у їх суперечностях та взаємозв'язках.

Література

1. Андрущенко В.П. Философия : учеб. для высш. шк. / Андрущенко В.П., Волович В.И., Горлач Н.И. ; под общей ред. Андрущенко В.П., Горлач Н.И., Рыбалко В.К. – К.; Х., 1998. – 640 с.
2. Вернадский В.И. О важности охвата явлений в их целостности / В.И. Вернадский // Философские мысли натуралиста. – М., 1988. – С. 411.
3. Грінченко В. Діалоги про українську національну справу / В.Грінченко, М.Драгоманов, А.Жуковський (сост.); НАН України. – К., 1994. – 286 с. –(Джерела з історії суспільно-політичного руху в Україні ХІХ-поч. ХХ ст.; вип.1.).
4. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философии / Э. Гуссерль // Вопр. философии. – 1986. – №3. – С. 101-115.
5. Ільїн В.В. Філософія (нарис з історії розвитку філософської думки) / В.В.Ільїн, Ю.І.Кулагін. – К.: КДТ-ЕУ, 1997. – 288 с.
6. Сковорода Григорій. Твори: у 2 -х т. / Григорій Сковорода; М.Суліма (відп. ред.); Ін-т літератури ім.Т.Г.Шевченка; НАН України. – 2 вид., випр. – К. : Оберіг, 2005. – Т. 1: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. – К., 2005. – 528 с.
7. Сумерки богов: [сборник : переводы] / // [сост., общ. ред. и предисл. А.А. Яковлева]. – М. : Политиздат, 1989. – 396 с.

8. Федів Ю.О. Історія української філософії: навч. посіб. / Ю.О. Федів, Н.Г. Мозгова. – К.: Україна, 2000. – 512 с.
9. Французская философия и эстетика XX века [А.Бергсон, Э.Мунье, М.Мерло-Понти]; предисл. П.Морель; коммент. А.В. Густырь, И.С. Вдовина. – М.: Искусство, 1995. – 271 с.
10. Юркевич П.Д. (717) Вибране / П.Д.Юркевич; пер. з рос. – К.: Абрис, 1993. – 416 с.

Анотація

У статті розглядаються філософські проблеми щодо обґрунтування основних концепцій розвитку педагогіки фортепіанної школи в Україні ХХ століття. Зміст розвитку української та європейської філософської думки подано з позицій тісного взаємозв'язку та взаємозбагачення.

Аннотация

В статье рассматриваются философские проблемы относительно обоснования основных концепций развития педагогики фортепианной школы в Украине XX столетия. Содержание развития украинской и европейской философской мысли представлено с позиций тесной взаимосвязи и взаимообогащения.

Подано до редакції 16.03.2009.

© 2009

Євтушенко В.О.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ В ІНО УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зміни, що відбуваються в соціально-економічній, політичній та культурній сферах України, актуалізують проблему всебічного гармонійного розвитку особистості. У її вирішенні суттєве місце належить питанням, пов'язаним із залученням підростаючого покоління до естетичного досвіду людства, освоєння й використання естетичних цінностей, активної художньо-творчої діяльності. саме тому важливого значення набуває процес естетичного виховання дітей і молоді.

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХ столітті, у Державній комплексній програмі естетичного виховання зазначається, що саме в системі освіти цілеспрямовано, послідовно й ефективно здійснюється естетичне виховання особистості, яка здатна сприймати, розуміти та використовувати художньо-естетичні цінності в житті та мистецтві. Тож сучасна вища школа має спрямовувати свої зусилля студентської молоді, створити педагогічні умови, які б сприяли підвищенню рівня їхньої естетичної вихованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Результати наукових досліджень у галузі філософії, психології, педагогіки, мистецтвознавства висвітлюють окремі аспекти проблеми естетичного виховання особистості. Так, філософські аспекти естетичного виховання розглянуто в наукових працях В.Баленока, В.Бітаєва, Ю.Борева, О.Волкової, Т.Домбровської, І.Зязюна, В.Іванова, В.Кудіна, М.Ліфшица, В.Лозового та ін. Психологічні основи естетичного виховання розкрили Л.Виготський, В.Клименко, В.Романець, Б.Теплов, С.Якобсон та ін. Проблема розвитку естетичної культури людини широко висвітлюється в працях зарубіжних і вітчизняних науковців – Н.Гузій, М.Кагана, А.Комарової, М.Лейзерова, С.Мельничука, Н.Миропольської, В.Передерія, О.Семашка, Г.Шевченко та ін.

Досліджуючи й аналізуючи наукові праці, що висвітлюють питання естетичного виховання особистості, можна відзначити вагомий внесок вітчизняних педагогів у вирішення окресленої проблеми. Однак цілісного й спеціального дослідження естетичної підготовки майбутніх вихователів в ІНО України до цього часу в історико-педагогічній науці немає.

Формулювання цілей статті... Тому метою даної статті є висвітлення організації естетичної підготовки майбутніх вихователів в інститутах народної освіти України у 20-30 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження... Певну музично-педагогічну підготовку учителям в Україні в 20-30 рр. надавали факультети соціального виховання і професійної освіти в інститутах народної освіти (ІНО).

На другій Всеукраїнській конференції з педагогічної освіти у 1923 р. наголошувалося на тому, що завдання педагогічних закладів не повинні зводитись до простого ознайомлення майбутніх педагогів з малюванням, ліпленням, архітектурою, літературою. Інститути народної освіти та педагогічні курси повинні готувати педагога-художника. Резолюція доповіді сповіщала про необхідність поєднання розрізненого викладання окремих дисциплін в ІНО в органічно цілісний та узгоджений процес, що має за мету підготувати для спеціальної діяльності визначений тип педагога-художника, який ставить перед собою, в свою чергу, завдання виховати творчу особистість, керуючись при цьому не тільки вказівками, але й художнім натхненням і творчим підходом до своєї вчительської справи [1, с. 191].

У зв'язку з цим виникло питання про поліпшення якості музичної підготовки педагогічних кадрів. Відбулися конференції, які прийняли важливі рішення, спрямовані на підвищення рівня музично-педагогічної підготовки студентів ІНО. Найбільшої уваги заслуговують резолюції Першої міської конференції з художньої освіти у місті Києві, що відбулася у 1924 р., та двотижневі курси-семінари викладачів педагогічних дисциплін ІНО у 1925 р.

Так, міська конференція у Києві прийняла рішення про обов'язкове вивчення мистецтвознавства на факультетах соціального виховання та педагогічних курсах, мотивуючи тим, що кожний вихователь повинен бути універсальним енциклопедичним мистецтвознавцем. З цієї метою необхідно було ввести для всіх студентів